

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE DO HISTORII. POCZĄTKI DZIEJÓW	14
1. Historia – podstawowe pojęcia	14
2. Początki dziejów ludzkości	15
Pochodzenie człowieka	15
Fazy antropogenezy i ich charakterystyka	16
Epoki archeologiczne	17
II. STAROŻYTNY WSCHÓD	18
1. Cywilizacje starożytnego Wschodu	18
Cywilizacje nadrzeczne	18
Państwa starożytnego Wschodu powstałe nad wielkimi rzekami	18
Inne cywilizacje starożytnego Wschodu	20
Społeczeństwa starożytnego Wschodu	20
2. Osiągnięcia kulturowe ludów starożytnego Wschodu	21
Systemy wierzeń	21
Wierzenia Egipcjan	21
Systemy religijne w Indiach	22
Systemy religijne w Chinach	23
Pismo	23
Wkład państw starożytnego Bliskiego Wschodu w rozwój cywilizacji	24
III. STAROŻYTNA GRECJA	25
1. Świat grecki we wczesnym okresie dziejów	25
Położenie i warunki naturalne Grecji	25
Rozmieszczenie ludności Grecji	25
Periodyzacja dziejów starożytnych Greków	26
Wielka kolonizacja grecka	26
Przyczyny i skutki wielkiej kolonizacji	27
2. Grecka polis – Sparta	27
Spartańska polis	27
Struktura społeczeństwa spartańskiego	28
Ustrój polityczny	28
Organy władzy w Sparcie i ich uprawnienia	28
Wychowanie spartańskie	28
Etapy wychowania i życia spartiaty	29
3. Grecka polis – Ateny	30
Ateńska polis	30

Geneza wojen grecko-perskich	30
Organizacja armii greckiej i perskiej	30
Przebieg wojen grecko-perskich	31
Zakończenie wojen	31
Przemiany ustrojowe w Atenach	31
Demokracja ateńska i jej funkcjonowanie	33
Organy władzy w Atenach i ich uprawnienia	34
Gospodarka ateńska w V–IV w. p.n.e.	34
Niewolnictwo w starożytnej Grecji	35
4. Dziedzictwo kulturowe starożytnych Greków	35
Wierzenia Greków	35
Sport – igrzyska	36
Filozofia	37
Filozofowie greccy i ich poglądy	37
Literatura grecka – rodzaje literackie	38
Dramat grecki	38
Teatr	39
Sztuka	39
Style (porządki) w architekturze greckiej	40
Rzeźbiarze i ich dzieła	40
5. Podboje Aleksandra Wielkiego. Kultura hellenistyczna	41
Macedonia za Filipa II	41
Aleksander Wielki i powstanie państw hellenistycznych	41
Ośrodki kultury hellenistycznej	42
IV. STAROŻYTNY RZYM	43
1. Początki Rzymu. Rozwój terytorialny w okresie republiki	43
Położenie i warunki naturalne Italii	43
Rozmieszczenie ludności	43
Początki Rzymu	43
Podbój Italii	44
Rzym a Kartagina	44
Wojny z Kartaginą	45
Wojny macedońskie	45
Organizacja terenów podbitych	45
Armia rzymska	46
2. Społeczeństwo rzymskie w okresie republiki i wczesnego cesarstwa	46
Patrycjusze, plebejusze i nobiles	46
Chłopi	47
Proletariat rzymski	47
Niewolnicy	48
3. Przemiany ustrojowe państwa rzymskiego – republika i cesarstwo	49
Periodyzacja dziejów Rzymu	49
Republikańskie instytucje władzy	49
Rodzaje zgromadzeń (komicji)	50
„Bieg urzędów” w Rzymie (od najniższego do najwyższego)	50

Przyczyny kryzysu republiki (od II w. p.n.e.)	51
Od republiki do cesarstwa. Kalendarium	51
Podział dziejów cesarstwa	52
Terytorium, organizacja i funkcjonowanie cesarstwa	52
Problemy społeczno-gospodarcze cesarstwa	53
Podział i upadek cesarstwa na Zachodzie	54
4. Dziedzictwo kulturowe starożytnych Rzymian	55
Wpływy greckie	55
Literatura – twórcy i dzieła	55
Osiągnięcia w dziedzinie prawa	56
Sztuka	56
Obiekty architektury i użyteczności publicznej wznoszone przez starożytnych Rzymian	57
5. Religia Rzymian. Powstanie i rozwój chrześcijaństwa	57
Wierzenia Rzymian	57
Narodziny chrześcijaństwa	58
Rozwój chrześcijaństwa	59
Organizacja Kościoła	60
V. WZESNE ŚREDNIOWIECZE (WIEKI V–X)	61
1. Cesarstwo Wschodnie – Bizancjum	61
Sytuacja Cesarstwa Wschodniego	61
Cesarstwo Wschodnie za Justyniana Wielkiego (527–565)	62
Początek Cesarstwa Bizantyńskiego	62
2. Arabowie – religia i kultura	63
Arabia w czasach Mahometa	63
Powstanie islamu – religii monoteistycznej	63
Powstanie i rozwój państwa arabskiego	64
Osiągnięcia cywilizacyjne i kulturowe Arabów	65
3. Państwa barbarzyńskie na gruzach Cesarstwa Zachodniego.	
Monarchia Karola Wielkiego	66
Państwa barbarzyńskie – trzecia strefa polityczna i kulturalna na gruzach Cesarstwa Rzymskiego	66
Państwo Franków za Merowingów	66
Państwo Franków za Pepina Krótkiego	67
Monarchia Karola Wielkiego (768–814)	67
Renesans karoliński	68
Traktat w Verdun – podział cesarstwa karolińskiego	69
4. Cesarstwo Ottonów	70
Początki Rzeszy Niemieckiej	70
Panowanie Ottona I Wielkiego (936–973)	70
Idea cesarstwa uniwersalnego (powszechnego) Ottona III	70
5. Kształtowanie się społeczeństwa feudalnego	71
System feudalny – wielka własność ziemska	71
Immunitety	72
Stosunki lenne	72

6. Państwa Europy Północnej i Środkowo-Wschodniej w IX–X w.	73
Normanowie we wczesnym średniowieczu i ich podboje	73
Państwo węgierskie	74
Słowianie – pochodzenie, podział, organizacja	74
Pierwsze państwa słowiańskie	76
Pierwotne wierzenia Słowian	77
Chrzystianizacja Słowian	77
7. Powstanie państwa polskiego	78
Ziemie polskie przed powstaniem państwa	78
Powstanie państwa polskiego – działalność Mieszka I	79
Chrzest Polski (966 r.)	79
8. Polska za Bolesława Chrobrego	81
Walka z Odą i jej synami	81
Kierunki polityki Bolesława Chrobrego (992–1025)	81
Misja biskupa Wojciecha i jej skutki dla Polski	81
Wojny polsko-niemieckie za Chrobrego	82
Wyprawa kijowska w 1018 r.	83
Koronacja Chrobrego w 1025 r. i ocena panowania	83
Państwo Mieszka I i Bolesława Chrobrego	84
Osady służebne	85
9. Kryzys i odbudowa pierwszej monarchii piastowskiej	85
Panowanie Mieszka II (1025–1034)	85
Załamanie władzy centralnej w latach trzydziestych XI w.	86
Odnowienie Polski przez Kazimierza	86
10. Polska na przełomie XI i XII w.	88
Polityka zewnętrzna i wewnętrzna Bolesława Śmiałego	88
Konflikt z biskupem – upadek Bolesława Śmiałego	88
Panowanie Władysława Hermana	89
Konflikt między Zbigniewem i Bolesławem Krzywoustym	89
Walka o Pomorze za Krzywoustego	90
Testament Krzywoustego	91
VI. ROZKWIAT ŚREDNIOWIECZA (WIEKI XI–XIII)	93
1. Walka o władzę nad chrześcijańską Europą w XI–XIII w.	93
Przyczyny walki papieżstwa z cesarstwem	93
Negatywne zjawiska w Kościele	93
Ruch odnowy w Kościele	93
Walka Grzegorza VII z Henrykiem IV o inwestyturę	94
Walka o inwestyturę za następców Grzegorza VII i Henryka IV	95
Rozłam Kościołów – schizma wschodnia (1054 r.)	95
2. Przemiany gospodarczo-społeczne w Europie Zachodniej w XI–XIII w.	96
Sytuacja w rolnictwie	96
Rozwój rzemiosła	97
Przywileje handlowe miast	97
Handel międzynarodowy	98
Średniowieczne miasta	98

3. Wyprawy krzyżowe w XI–XIII w.	100
Geneza wypraw krzyżowych	100
Przyczyny krucjat	100
Przebieg wypraw krzyżowych	100
Zakony rycerskie	102
Skutki krucjat	103
4. Początki monarchii stanowych we Francji i w Anglii	103
Przemiany ustrojowe średniowiecznej Europy	103
Francja – od monarchii patrymonialnej do monarchii stanowej	104
Anglia – od monarchii patrymonialnej do monarchii stanowej	105
5. Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego	105
Walki o pryncypat	105
Decentralizacja państwa	107
Zagrożenie zewnętrzne Polski w XII–XIII w.	107
6. Przemiany gospodarcze i społeczne w Polsce w okresie rozbitcia dzielnicowego	108
Przebudowa gospodarki	108
Osadnictwo na prawie polskim i niemieckim	109
Rozwój immunitetów	109
Lokacje miast	110
Rzemiosło	111
Górnictwo	111
Rozwój handlu	111
7. Kultura średniowiecznej Europy	112
Kształtowanie się kultury średniowiecznej	112
Piśmiennictwo polskiego średniowiecza	113
Szkolnictwo średniowieczne	114
Sztuka romańska	116
Sztuka gotycka	117
VII. SCHYŁEK ŚREDNIOWIECZA (WIEKI XIV–XV)	119
1. Gospodarka i społeczeństwo Europy Zachodniej w XIV–XV w.	119
„Czarna śmierć”	119
Sytuacja w rolnictwie	119
Sytuacja w rzemiośle	120
Nowe gałęzie wytwórczości	121
Handel dalekosiężny i jego organizacja	121
2. Kryzys polityczny w Europie u schyłku średniowiecza	122
Zmierzch idei uniwersalistycznych	122
Sytuacja Kościoła i papieża w XIV–XV w.	122
Ruchy heretyckie	123
Husytyzm w Czechach	123
Turcja osmańska	125
Kierunki ekspansji tureckiej	125
3. Odbudowa i zjednoczenie Królestwa Polskiego na przełomie XIII i XIV w.	126

Nowe koncepcje człowieka i świata	151
Wynalazek druku	152
Mecenat	152
Myśl polityczna i społeczna	152
Literatura i jej przedstawiciele	154
Nauka	154
Cechy sztuki renesansowej	155
Mistrzowie renesansu w sztuce	155
3. Reformacja i reforma katolicka	156
Geneza reformacji	156
Reformacja w Niemczech	157
Reformacja w Szwajcarii	158
Kalwinizm we Francji	159
Powstanie Kościoła anglikańskiego	159
Reforma katolicka	160
Zmiany w Kościele posoborowym	160
IX. POLSKA W OKRESIE ZŁOTEGO WIEKU	162
1. Kształtowanie się demokracji szlacheckiej	162
Przywileje szlacheckie	162
Rozwój przywilejów szlacheckich w XIV–XV w.	162
Początki polskiego parlamentaryzmu	163
Kształtowanie się sejmu Rzeczypospolitej	163
Statut Łaskiego	164
Ruch egzekucyjny szlachty	164
Realizacja postulatów egzekucjonistów	165
2. Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana w Polsce	166
Przyczyny rozwoju gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej	
w XV–XVI w.	166
Folwark szlachecki i pańszczyzna	166
Sytuacja chłopów w XV–XVI w.	167
Sytuacja miast w XV–XVI w.	168
Skutki gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej w XVI w.	169
Materialne warunki bytu ludności	169
3. Polityka zagraniczna ostatnich Jagiellonów	171
Europa w XVI w. – główne problemy polityczne	171
Kierunki polskiej polityki zagranicznej	
za ostatnich Jagiellonów	173
Polityka zagraniczna za Zygmunta Starego	173
<i>Hołd pruski</i> Jana Matejki	174
Polityka zagraniczna za Zygmunta Augusta	175
4. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów	175
Od unii w Krewie do unii lubelskiej	175
Unia lubelska w 1569 r.	176
Społeczeństwo Rzeczypospolitej Obojga Narodów	177
Pierwsze bezkrólewie po śmierci Zygmunta Augusta	178

Pierwsza wolna elekcja w kwietniu 1573 r.	178
Ucieczka Henryka Walezego	179
Batory królem Polski (1576–1586)	180
Elekcja Zygmunta III Wazy	180
Walka o kształt ustrojowy państwa za panowania Zygmunta III	180
5. Reformacja i Kościół katolicki w Polsce	181
Geneza reformacji	181
Główne nurty reformacji	181
Tolerancja religijna w Polsce	183
Kościół w Polsce po soborze trydenckim	184
Zmierzch reformacji	184
Unia brzeska w 1596 r.	185
6. Kultura Polski złotego wieku	185
Wpływy zewnętrzne na kulturę polską	185
Ośrodki kultury renesansowej	185
Szkolnictwo	186
Osiągnięcia naukowe	187
Literatura renesansowa i jej przedstawiciele	187
Sztuka polskiego renesansu	188
Rozwój mecenatu	189
X. EUROPA I RZECZPOSPOLITA W XVII WIEKU	190
1. Wojna trzydziestoletnia (1618–1648)	190
Geneza wojny	190
Etapy wojny	190
Pokój westfalski	191
2. Absolutyzm we Francji	192
Kształtowanie się absolutyzmu	192
Cechy monarchii absolutnej	193
3. Kształtowanie się monarchii parlamentarnej w Anglii	194
Konflikt Stuartów z parlamentem	194
Rewolucja angielska (1640–1660)	194
Restauracja Stuartów	195
Anglia monarchią parlamentarną	196
4. Wojny polsko-szwedzkie w XVII w.	196
Geneza wojen	196
Wojny polsko-szwedzkie w pierwszej połowie XVII w.	197
II wojna północna – „potop” szwedzki (1655–1660)	197
5. Rzeczpospolita wobec Rosji w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII w.	200
Wojna z Moskwą o Inflanty (1579–1582)	200
Okres dymitriad	200
Wojny polsko-rosyjskie za Zygmunta III Wazy (1609–1619) i Władysława IV (1632–1634)	201
6. Powstanie Chmielnickiego na Ukrainie	202
Problem ukraiński	202

Kwestia kozacka	202
Przyczyny powstania Chmielnickiego (1648 r.)	203
Wybuch i przebieg powstania	204
Skutki powstania dla Polski, Ukrainy i Rosji	206
7. Wojny z Turcją w XVII w.	206
Wojna w pierwszej połowie XVII w.	206
Przyczyny wojen z Turcją w drugiej połowie XVII w.	207
Przebieg wojen	207
8. Problemy wewnętrzne Rzeczypospolitej w XVII w.	208
Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju po wojnach	208
Kryzys polityczno-ustrojowy Rzeczypospolitej	209
Próby reform ustrojowych za Jana Kazimierza	211
9. Kultura baroku i sarmatyzm	211
Barok europejski	211
Twórcy europejskiego baroku	212
Sztuka polskiego baroku	213
Sytuacja w szkolnictwie	214
Nauka	215
Literatura polskiego baroku	216
Polska między Wschodem a Zachodem	216
Sarmatyzm	217
XI. WIEK OŚWIECENIA	218
1. Przemiany gospodarcze i społeczne w XVIII w.	
Rewolucje agrarna i przemysłowa	218
Przemiany demograficzne	218
Rewolucja agrarna	218
Rewolucja przemysłowa	219
Ważniejsze wynalazki zastosowane w przemyśle	220
Poglądy na gospodarkę w XVII–XVIII w.	220
2. Kultura europejskiego oświecenia	221
Co to jest oświecenie?	221
Oświeceniowe kierunki filozoficzne, idee, poglądy	221
Życie intelektualne epoki	222
Myśliciele oświecenia i ich idee	223
Koncepcje wychowawcze i edukacyjne	224
<i>Encyklopedia francuska</i>	224
3. Powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej	225
Kolonie angielskie w Ameryce Północnej	225
Polityka angielska wobec kolonii	226
Bezpośrednie przyczyny walki o niepodległość kolonii	226
Przebieg wojny 1775–1783	227
Udział ochotników z Europy w walce o niepodległość kolonii	227
Stany Zjednoczone po uzyskaniu niepodległości	227
Trójpodział władzy w świetle konstytucji	228
Poprawki do konstytucji	228

4. Rewolucja we Francji 1789–1795	228
Francja w przededniu rewolucji	228
Trzy nierównoprawne stany	228
Geneza rewolucji	229
Przebieg rewolucji francuskiej	229
Skutki rewolucji francuskiej	232
5. Wzrost znaczenia sąsiadów Polski – Rosji, Prus i Austrii	233
Panowanie Piotra I Wielkiego (1682–1725)	233
Reformy Piotra I	234
Piotr I Imperatorem Wszechrosji	235
Rozwój państwa brandenbursko-pruskiego	
do początku XVIII w. – kalendarium	235
Królestwo Pruskie w XVIII w.	235
Przewrót przymierzy i wojna siedmioletnia (1756–1763)	237
Wielonarodowościowa monarchia Habsburgów	237
6. Polska w czasach saskich	238
Panowanie Augusta II Mocnego (1697–1733)	238
Panowanie Augusta III Sasa (1733–1763)	240
Propozycje reform w czasach saskich	242
7. Polska w latach 1764–1773. Pierwszy rozbiór Polski	243
Sejm konwokacyjny (1764 r.)	243
Elekcja Stanisława Augusta Poniatowskiego	243
Działania reformatorskie króla	244
Ingerencje Rosji i Prus w sprawy polskie	244
Konfederacja barska (1768–1772)	245
Pierwszy rozbiór Polski (1772 r.)	246
8. Kultura oświecenia w Polsce	247
Periodyzacja polskiego oświecenia	247
Rozwój polskiego oświecenia	248
Szkolnictwo	249
Komisja Edukacji Narodowej	249
Nauka	250
Przedstawiciele literatury polskiego oświecenia	250
Sztuka polskiego oświecenia	251
9. Sejm Wielki i Konstytucja 3 maja	252
Polska po pierwszym rozbiórze	252
Sejm Wielki (1788–1792)	253
Konstytucja 3 maja 1791 r.	255
10. Wojna polsko-rosyjska 1792 r. Drugi rozbiór Polski	256
Konfederacja targowicka	256
Wojna polsko-rosyjska 1792 r.	257
Drugi rozbiór Polski (1793 r.)	258
11. Powstanie kościuszkowskie. Trzeci rozbiór Polski	258
Geneza powstania	258
Przebieg powstania 1794 r.	259
Trzeci rozbiór Polski (1795 r.)	261

„Czemu diabli Polskę rozszarpali?”	262
Przyczyny upadku Rzeczypospolitej według historiografii	262
XII. OKRES NAPOLEOŃSKI	263
1. Francja w czasach konsulat i cesarstwa	263
Francja po przewrocie termidoriańskim	263
Polityka zagraniczna w okresie dyktatoratu. Zakończenie wojny z pierwszą koalicją	263
Zamach stanu Napoleona (1799 r.)	264
Okres konsulat (1799–1804)	265
Polityka wewnętrzna w okresie konsulat	265
Napoleon cesarzem Francuzów	267
2. Hegemonia Francji w Europie. Wojny napoleońskie	268
Armia francuska za Napoleona	268
Wojna Napoleona z trzecią koalicją (1805 r.)	268
Wojna Napoleona z czwartą koalicją (1806–1807)	269
Blokada kontynentalna Anglii	269
Wojna 1812 r. i klęska Napoleona w Rosji	270
Wojna Napoleona z szóstą koalicją	271
Sto dni Napoleona	271
Legenda napoleońska	272
3. Sytuacja Polaków po trzecim rozbiórce. Legiony Polskie	272
Ziemie polskie po trzecim rozbiórce	272
Postawy Polaków wobec utraty niepodległości	273
Legiony Polskie we Włoszech	274
Koncepcje odbudowy państwa wysuwane przez Tadeusza Kościuszkę	276
4. Księstwo Warszawskie	276
Napoleon a sprawa polska	276
Powstanie Księstwa Warszawskiego (1807 r.)	277
Orientacja prorosyjska wśród Polaków	277
Ustrój Księstwa Warszawskiego	277
Sprawa chłopstwa	278
Sytuacja mieszczaństwa	279
Księstwo Warszawskie w systemie napoleońskim	279
Armia Księstwa w wojnach prowadzonych przez Napoleona	279
Znaczenie Księstwa Warszawskiego	280